

**12,6
miljoni**tonnu tekstila
tiek izmests**2700
litri saldūdens**nepieciešami
viena T krekla
izgatavošanai**10%**piesārņojumu
rada no visām
siltumnīcefekta
gāzu emisijām**60%**
tekstilavidēji pērk
patērētājs**22%**
tekstila

pārstrādāti

Kur likt novalkāto džemperu un gadiem skapī glabāto uzvalku?

Eiropas Komisijas dati liecina, ka ik gadu Eiropas Savienībā tiek izmests ap 12,6 miljoniem tonnu tekstila jeb gadā viens cilvēks izmet vidēji ap 15 kilogramiem. Tiek lēsts, ka šai nozarei ir ceturtā augstākā ietekme uz vides un klimata pārmaiņām, ko pārspēj tikai pārtikas ražošana, būvniecība un transports. Pašreizējā realitāte liecina, ka tikai 1% apģērba tiek pārstrādāts izmantošanai atkal.

ES līmenī atbilde minētajai tendencei ir tekstila ražotāju atbildības sistēma, kas Latvijā stāsies spēkā no šā gada 1. jūlija. Tās mērķis ir mazināt tekstila atkritumus un stimulēt tā pārstrādes iespējas, kas līdz šim šajā nozarē ir bijušas kļūtas. Savukārt no 2025. gada tekstila atkritumu dalītā šķirošana būs obligāta visiem iedzīvotājiem un visām ES dalībvalstīm.

Atbildība par tekstila atkritumu mazināšanu negulstas tikai uz ražotāju vai likumdošanas pleciem, bet tā sākas mūsu katra drēbju skapī. Ikviens no mums var samazināt

šo atkritumu apjomu, piemēram, iegādājoties tikai to, ko tiešām nēsāsim un kas ir nepieciešams, nepērkot katram pasākumam citu apģērba gabalu, atbilstoši nododot tekstilu, kas pašam vairs nav nepieciešams, bet citiem vēl var noderēt.

Tekstila nozares radītā ietekme uz vidi

Tekstila ražošanai tiek tērēti vērienīgi dabas resursi. Lai izgatavotu vienu kokvilnas T kreklu, nepieciešami vismaz 2700 litri saldūdens, kas ir pietiekami, lai 2,5 gadus apmie-

rinātu viena cilvēka vajadzību pēc dzera ūdens. Tāpat tiek lēsts, ka tekstila ražotāji ir atbildīgi par 20% pasaules tīrā ūdens piesārņojumu un rada aptuveni 10% no visām siltumnīcefekta gāzu emisijām.

Šie nav vienīgie dati, kas parāda tekstila nozares postošo ietekmi uz apkārtni, un tomēr pēdējos gados mēs iegādājāties vairāk apģērba nekā jebkad agrāk. Vidusmēra patērētājs šobrīd pērk par vidēji 60% vairāk tekstila nekā pirms 15 gadiem.

Secinājums — kaut arī lielākā daļa apģērba varētu kalpot daudzus gadus, ātrās modes tendences mākslīgi saīsina to kalpošanas laiku. Mainoties patērētāju gaumei, tekstila ražošana arvien pieaug. Turklāt mūsdienās ir ātri un lēti nopirkt arvien jaunu un jaunu apģērba gabalu, īpaši veikalos atlažu dienās.

Ja nevari izmainīt visu pasauli, maini sevi un savus paradumus

Ja reizēm liekas, ka tekstila problēmātika ir globāla un ka viens iepirkumu maisiņš ar jauniem džinsiem, kleitu un cepuri neko neizmainīs kopējā situācijā, atceries, ka šādi, iespējams, domā vēl miljoniem iedzīvotāju visā pasaulē. Lai kaut kas mainītos, jāskatās arī saviem paradumiem, un, iespējams, tie iedvesmos arī citus.

Tekstilu var nodot konteineros un humānās palīdzības sniedzējiem

Viens no ērtākajiem veidiem, kā atbrīvoties no nevajadzīgā apģērba un apaviem, ir to ievietošana tekstila konteineros.

GINTA GRINČEVIČA

Aizkraukles pilsētā un pagastā kopā ir septiņi sarkanie konteineri. Iedzīvotāji tekstilu nodod ļoti aktīvi, konteinerus nākas iztukšot divas līdz trīs reizes nedēļā. 2023. gadā atkritumu apsaimniekotājs SIA "Aizkraukles KUK" savāca 40,06 tonnas tekstila. Uzņēmuma valdes loceklis Zemgus Vitoliņš stāsta, ka cilvēku prasme šķirot ir ar pozitīvu tendenci.

Plāviņš ir trīs konteineri tekstilam — visi vienā vietā pie dzelzceļa stacijas, pērn no konteineriem savākts 5500 kilogramu materiāla. No kopējās plūsmas redzams, ka tikai 2–3% no konteineros nodotajiem tekstila izstrādājumiem ir nederīgi otrreizēji

lietošanai. Apsaimniekotāja novērojumi liecina, ka reģionos sašķirotais materiāls nav tik kvalitatīvs un tur nederīgā daļa ir ap 5–10%. Tomēr redzams ievērojams progress, jo laikā, kad tika uzsākta tekstila savākšana, nederīgā tekstila daļa bija 46%. Praksē novērots, ka jebkurā vietā, kur tiek uzstādīts jauns konteineris, sākumā kvalitāte ir zemāka, bet ar laiku tā uzlabojas.

Iršos apģērbu un apavus var nodot tā saucamajā "Pērļu bodē" jeb istabā "Labdaris", kas ir daudzvokļu ekā "Madaras 7". Brīvprātīgā Daiga Andersone stāsta, ka telpas iekārtotas tā, lai neatgādinātu humānās palīdzības telpas, bet cilvēkiem būtu iespēja atrast kādu garderobes papildinājumu: "Apģērbs ir uz pakaramajiem, līdzīgi kā veikalā. Pie mums brauc no dažādām Latvijas pilsētām. Kādam vīrietim Erglos bija džinsu apģērba veikals, kas aizvērs.

Viņa sieva bija pie mums bijusi, viņš sazinājās un apvaicājās, vai var atvest palikušo apģērbu. Ir cilvēki, kas apģērbu aiznes uz ķīmisko tīrīšanu un ar visu pārvalku un pakaramo atnes drēbes pie mums. Gadās, protams, ka atnes apģērbu maisos, tādu, kas "palicis pāri". Ceņšamies izskaust, lai cilvēki nenestu maisus un neatstātu pie durvīm. Tāpat labvēļiem piekodinām, ka, ja apģērbs nebūs velkams, tad vajadzēs pašiem nest prom. Pasakām stingrāk, bet tāpat pa kādai lupatai gadās. Arī atdotajiem apaviem kvalitāti garantēt nevaram, bet ceņšamies pielūkot, lai viss būtu kārtībā. Ir apģērbs, ko nododam maskēšanās tīklu pinējam, vēl kaut ko vedam uz dzīvnieku patversmēm. Ir apģērbs, ko nododam tekstila, jo tas vairs nav modē un cilvēki tādu nevilks. Cilvēki apģērbu var ņemt bez maksas."

Tāpat tekstilu var nodot humānās pali-

dzības sniedzējiem, piemēram, Latvijas Sarkanajam Krustam. Aizkrauklē to var izdarīt Spīdolas ielā 11. Kur brīvprātīgais uz vietas ir trešdienās no pulksten 9 līdz 13. "Ja personas vēlas ziedot vēl nēsājamas drēbes, aicinām izvērtēt apģērbu un apavu lietošanas kvalitāti. Tam jābūt pietiekami glītam un labam, lai kādu citu tā lieta uzrunātu. Pieredze gan rāda, ka cilvēki nes to, kas kļuvis nederīgs, nešķirot. Gadās pat kožu sagrauzti apģērbi un bojāti apavi. Aicinām izvērtēt, vai apģērbs ir piemērots atkārtotai lietošanai, vai izmestams atkritumos," stāsta Ilze Ziemele, Latvijas Sarkanā Krusta punkts ir slēgts līdz vadītāja Koknesē tekstilu un apavus nodot biedrībai var trešdienās no pulksten 14 līdz 17 Vērenes ielā 1. Jaunielgavā Latvijas Sarkanā Krusta punkts ir slēgts līdz brīdim, kad pieteiksies kāds brīvprātīgais.

"Zaļās jostas" padomi, lai samazinātu gan tekstila atkritumu apjomu, gan savus izdevumus

Pirms dodies uz veikalu, sastādi sarakstu un pieturies pie tā. Iegādājies tikai to, kas tiešām ir nepieciešams. Rūpīgi pārdomā, vai T kreklu vai bikses, ko nupat piemēriji, tiešām nēsāsi vairāk par vienu reizi.

Izvēlies kvalitatīvu apģērbu, kas kalpos ilgāk un kas tiešām patīk, lai būtu vēlme to nēsāt. Ja vēlies iegādāties tekstilu atbildīgi, ir svarīgi pievērst uzmanību arī godīgas tirdzniecības marķējuma "Fairtrade" norādei uz apģērba. Savukārt, ja apģērbs ir nepieciešams tikai viena sviņģa pasākuma apmeklēšanai, izvērtē iespēju izmantot apģērbu nomas pakalpojumus.

Lai apģērbs kalpotu maksimāli ilgi, svarīga ir arī pareiza tā kopšana. Liela daļa cilvēku no jaunā apģērba nogriež vai noplēš marķējumu, tomēr būtu svarīgi to saglabāt, jo tajā norādīts, kā pareizi rūpēties par audumu, lai paildzinātu tā mūžu. Ja instrukcijas ievēro, apģērbs ilgāk saglabās gan savu formu, gan krāsu. Savukārt, ja materiāls tiek mazgāts karstākā temperatūrā, nekā paredzēts, apģērbs var sarauties vai sakrāsoties. Mazgājot tekstilu, jāatceras par speciālajiem iepakojumiem dažādu delikātu apģērbu, piemēram, apakšveļas, mazgāšanā, un par piemērotā mazgāšanas līdzekļa izmantošanu.

Mazgājot tekstilu, ieteicams padomāt arī par, piemēram, veļas mīkstināšanas bumbiņu, ko var izmantot vairākus gadus tā vietā, lai lietotu ķīmiskas veļas mīkstinātājus. Turklāt šī bumba daudz efektīvāk atbrīvo šķiedras no netīrumiem, "izdauzot" tās ārā no materiāla.

Iesakām izvērtēt iespēju ieviest "kapsulas garderobes" principu — šāda tipa garderobe ļauj izveidot vairākus apģērba komplektus ar nelielu drēbju vienību skaitu. Šāda tipa garderobe apģērba kombinēšanu padara vienkāršāku, jo visi apģērba gabali ir savstarpēji saderīgi.

Lai tekstilu lietotu atbildīgi un paildzinātu tā nēsāšanas mūžu, iesakām vismaz laiku pa laiku apmeklēt arī otr-

reizējās lietošanas apģērba veikalus. Tas būs draudzīgi gan videi, gan maciņam.

Ja apģērbu sanācīs saplēst, iespējams, tā vietā, lai izmestu, to var nodot apģērbu labošanas darbnīcā, kur, veicot nelielus uzlabojumus, apģērba kalpošanas mūžs tiks pagarināts. Savukārt, ja to sašūt nav iespējams, tad šo audumu var pārveidot par ko noderīgu, piemēram, no T krekliem radot paklāju vai no džinsiem — jaunu somu.

Visbeidzot, tuvojoties pavasarim un līdz ar to arī lielajai mājas tīrīšanai, neaizmirsti par kārtību savā drēbju skapī! Nākamreiz, revidējot savu garderobi, uzdod sev jautājumu, cik ilgs laiks pagājis kopš pēdējo reizi esi uzvilcis katru no savām drēbēm? Ja pēdējā gada laikā neesi nēsājis skapja aizmugurē noliktās bikses vai atvilktnē salocīto T kreklu, tad, iespējams, tiem ir laiks atrast jaunu īpašnieku.

Ja pēc šī principa tiktū atlasīts viss, ko nevelkam, tad, visticamāk, sanāktu divi, pat trīs maisi ar tekstilu, ko nodot kādam citam. Ja vēl parēķinām naudas izteiksmē, cik esam iztērējuši par lietām, kas aizņem skapī vietu, bet netiek nēsātas... Iespējams, tas palīdzēs nākamajā reizē, kad plānos iegādāties apģērbu, kas tomēr īsti nav nepieciešams.

Kur likt vairs nevajadzīgo tekstilu?

Ir vairākas opcijas, ko darīt ar tekstilu, kas pašam vairs nav nepieciešams. Piemēram, to var ziedot labdarībai, var atdot kādam, kurš to turpinās nēsāt, var piedalīties drēbju maiņas tirdzīnīs, var nodot atkritumu apsaimniekotāju izvietotajos tekstila konteineros, kas kļūst arvien pieejamāki visā Latvijā. Tāpat "Zaļā josta" iesaistās Tirmājas akcijas organizēšanā, lai iedzīvotāji var ērti nodot nestandarta atkritumus, tai skaitā tekstilu, turpat savas mājas pagalmā.

"Zaļā josta" atgādina, ka tekstila šķirošanas konteinerā var ievietot visa veida apģērbu, apavus un mājas tekstilu piemēram, palagus, aizkarus vai dvieļus, kas pašam ikdienā vairs nav nepieciešams, taču aizvien ir labā stāvoklī. Drēbēm un apaviem jābūt tīriem, sausiem, bez pelējuma pazīmēm, nesaplētiem un derīgiem tālākai izmantošanai.

Ir pieļaujams tekstils ar nelielu traipu vai caurumu, ko var viegli izlabot.

Textila konteinerā nedrīkst ievietot tekstilu, kas ir mitrs vai slapjš, sapelējis vai pievilcis ar specifisku aromātu, netīrs ar pārtikas krāsu, eļļu vai naftas produktu paliekām; apavus, kas vairs nav pāri vai ir bojāti, piemēram, bez zoles, rāvējslēdzēja, cauri vai saplēsti; audumu atgriezumus no pārpalikumiem.

Textila konteiners ir paredzēts tikai un vienīgi tekstilam. Tajā nedrīkst mest sadzīves atkritumus, elektrotehniku, plastmasu vai citu iepakojumu, citādi tas sabojās konteinerā ievietoto sašķirotu tekstilu, un tā vietā, lai nonāktu aprītē, tas tiks noraksts poligonā.

Nododot tekstilu, tas obligāti jāievieto cieši noslēgtā maisā. Tam vislabāk izvēlēties polietilēna maisiņu, kas tekstilu pasargās no mitruma un izkrišanas konteinerā tukšošanas laikā.

Kur nonāk tekstils?

Atkritumu apsaimniekotāju konteineros nodotais tekstils sākotnēji tiek nogādāts šķirošanas centrā. Kvalitatīvs apģērbs, apavi un mājas tekstils tiek novirzīts atkārtotai lietošanai, piemēram, nonāk labdarības organizācijās vai atkārtotai lietošanai citiem mērķiem. Tekstils, kas nav piemērots atkārtotai lietošanai, bet joprojām ir derīgs un ar nelieliem defektiem, tiek nodots pārstrādei, piemēram, absorbentu, kas paredzēti dažādu ķīmisku vielu vai naftas produktu uzsūkšanai, ražošanai. Savukārt lietošanai un pārstrādei nederīgie tekstila izstrādājumi nonāk atkritumu poligonā.

Diemžēl tekstila pārstrādes vajadzības pašlaik ir daudz lielākas nekā iespējas. Eiropas Savienības dati liecina, ka šobrīd tiek savākti un pārstrādāti aptuveni 22% tekstila. Galvenais izaicinājums tā pārstrādē ir atdalīt dažādas šķiedras. Jau labu laiku strādā tehnoloģijas, kas mehāniski pārstrādā tīru kokvilnu, taču ķīmiskās pārstrādes iespējas, kas būs nepieciešamas, piemēram, poliestera gadījumā, ir intensīvā izpētes un testēšanas fāzē.

Tomēr jebkuras pārstrādes vai atkārtotas izmantošanas priekšnosacījums ir izlietotā tekstila šķirošana un atgūšana. Tāpēc, lai mazinātu gan dabā nonākušā tekstila kalnu, kas īpaši ietekmē iedzīvotājus mazattīstītās pasaules valstīs, un lai nepalielinātu poligonos noglabāto atkritumu daudzumu tepat Latvijā, "Zaļā josta" aicina izturēties atbildīgi pret tekstilu, nododot atbilstoši to, kas pašam vairs nav nepieciešams.

Mārtiņš Eglīte, SIA "Zaļā josta" tirdzniecības vadītājs

Sadarbībā ar SIA "Zaļā josta"